

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.1.2>
УДК 82.161.2'06:27-23

Володимир Павлов

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
бульв. Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна
 <https://orcid.org/0000-0002-3319-9015>
pavlovvova333@gmail.com

БІБЛІЙНІ МОТИВИ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Предметом дослідження є інтерпретація християнської світоглядної парадигми в українській літературі доби незалежності. Проблему розглянуто в дихотомії консервативного християнського світобачення зі світоглядом атеїстичним і мультикультурним. Метою розвідки є дискусійне обговорення тез, наведених у статті Т. Трохименко «Сучасна українська література та християнство» 2022 року в журналі «Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання». Структурні елементи витримано у тій же послідовності, що й джерела, аргументи якого спростовують. У розвідці використано методи повільного читання, компонентного аналізу, зіставний та протиставний. Новизна дослідження визначається трансформацією рецепцій релігійних мотивів в українському письменстві та зміною релігійного простору України, що спонукає до осмислення механізмів таких трансформацій в сучасному історичному зрізі.

У результаті дослідження встановлено, що світоглядна парадигма християнства зазнала значного спотворення через радянську політику та вплив інших релігій – і українських, і зарубіжних. Водночас установлено, що авторські трактування біблійних мотивів і образів сприяють популяризації християнських ідей, однак не відображають канонічних церковних текстів, через що оптика розуміння святого письма зазнає розширення, однак межа між першоджерелом і авторською інтерпретацією втрачається. На підставі аналізу сучасної української літератури простежено дві тенденції: 1) рецепція біблійних мотивів у контексті постмодерної іронічної традиції, що характеризується скептично-іронічним трактуванням релігійних мотивів і образів, епатажністю і карнавальністю (притаманними ранній творчості В. Неборака і ранній ліриці С. Жадана); 2) рецепція біблійних мотивів у контексті екзистенційно-філософської та культурологічної традиції, центральною ідеєю такої рецепції є ідея важливості віри, людяності в апокаліптичному світі сучасної дійсності (творчість С. Жадана, Ю. Винничука, Г. Марчук).

Перспектива дослідження вбачається у дослідженні творчості інших українських письменників (зокрема О. Забужко, Г. Пагутяк, М. Матіос, К. Калитко та ін.). Дослідження не вичерпане, а буде продовжене у межах інших публікацій, де висвітлюватимуться особливості християнської образності у творчих практиках українських письменників кінця ХХ — початку ХХІ століття.

Ключові слова: християнство; бог; аврамічна релігія; доаврамічна релігія; проза; поезія; нежанрова проза, сучасна українська література.

Біблійні мотиви в сучасній українській літературі — предмет дослідження як академічних фахових праць (наприклад, у збірнику «Sacrum і Біблія в українській літературі» за редакцією Ігоря Набитовича 2008 р.), так і принагідних рефлексій на тему «сучасна література і християнство» (як-от у статті Тетяни Трофименко 2022 р.). У цих дослідженнях маємо палітру міркувань щодо Біблії як ключа до аналізу й вивчення української літератури: від осмислення того, як біблійний контекст упливав на українську культурну традицію, якими шляхами відбувалася трансформація тексту Біблії у творчості українських письменників різних епох (див. про це в (Набитович, 2008)), до аналізу християнської образності у творах сучасних авторів, як це робить Тетяна Трофименко на прикладі творчості Сергія Жадана, Тараса Антиповича, Богдани Матіяш, Юрія Щербака (Трофименко, 2022).

Біблія — це той твір, до якого автори звертаються чи не найчастіше: від запозичення сюжетів до використання ремінісценцій, алюзій, прямого цитування. Водночас кожна епоха привносить свої акценти в це звернення, а соціальні тенденції, ставлення до релігії, церкви певною мірою визначають те, якою буде художня рецепція біблійних мотивів у творчості того чи іншого автора.

Одна з прикметних обставин нинішнього часу — релігійний плюралізм, який, з одного боку, закріплений статтею 35 Конституції України (2021), а з другого — порівняно з радянськими часами, коли будь-яка релігія була офіційно заборонена, перші три десятиліття української незалежності посприяли трансформації і релігійного простору України, і ставлення до релігії, і рецепції релігійних мотивів у художній літературі. Тож конкуренцію християнству становить не так зростання рівня атеїзму й агностицизму, не так лібералізація релігій, як розширення вибору

релігій і культів на теренах незалежної демократичної держави. Ці тенденції відобразилися й на трактуванні християнства у вітчизняній літературі доби незалежності. А як стверджує Т. Шиловець, «звернення до біблійних мотивів у художній творчості визначає напрямок і характер духовно-моральних шукань як окремої особистості, так і цілого народу в ту чи іншу епоху» (2021, с. 157).

Відтак **актуальність цього дослідження** визначається загальною тенденцією трансформації релігійного простору України і зміни моделей рецепції релігійних мотивів у творчих практиках українських письменників. Воно дасть можливість осмислити механізми трансформації сакральних мотивів, біблійних образів та алюзій чи ремінісценцій у сучасному художньому дискурсі.

Об'єктом дослідження стали твори, у яких репрезентовано релігійні мотиви, зокрема поезія Віктора Неборака, Сергія Жадана, а також проза Галини Марчук і Юрія Винничука. Вибір поетів і письменників ґрунтується на актуальності їхнього творчого доробку відповідно до суспільних поглядів і змін на тлі історичних подій.

Мета дослідження — описати основні моделі авторських інтерпретацій біблійних мотивів у сучасній українській літературі крізь призму трактування І. Набитовича і Т. Трофименко в порівняльному контексті, обґрунтувати й дослідити ідею поліваріантної рецепції біблійних мотивів у творчих практиках українських письменників і поетів кінця ХХ — початку ХХІ століття. **Методологічним орієнтиром** дослідження є праці Ігоря Набитовича (2008), який звертається до поняття *sacrum* і розглядає рецепції українських письменників та поетів крізь призму філософського трактування сакральних релігійних мотивів національної свідомості українців у сучасному актуальному зрізі, Тетяни Трофименко (2022), яка тлумачить рецепції релігійних мотивів через штампи, пов'язані зі світським, суспільним тлумаченням церковних і релігійних мотивів у творчих рецепціях сучасного українського письменства з негативної точки зору. У дослідженні було використано описовий і лінгвістичний методи для вивчення особливостей рецепції біблійних мотивів у творах указаних авторів, неоміфологічний підхід для дешифрування символів, елементів біблійних сюжетів тощо, аналітичний і порівняльний методи для порівняння поглядів І. Набитовича й Т. Трофименко на досліджуване питання.

Рецепція біблійних мотивів в українській ліриці

У новітній українській поезії ми подекуди бачимо вкраплення античної міфології, що не є протипологом християнській тропіці й проблематиці, а радше вчергове доводить тяглість давньогрецьких і давньоримських образів у національних літературах, де панівною релігією стало християнство, певною мірою навіть засвідчує його синкретизм із язичництвом.

Ігор Набитович розглядає зріз українського сучасного письменства з точки зору глибинного аналізу сакральних мотивів і релігійних ремінісценцій. З його підходом варто погодитись, адже підхід видається об'єктивним та актуальним. Тетяна Трофименко аналізує релігійно-церковні мотиви на прикладах творчого доробку Артема Полежаки, Олени Герасим'юк, Богдани Матіяш, Юрія Щербака, Тараса Антиповича. Варто зазначити, що релігійні мотиви у творах зазначених письменників і поетів представлені крізь призму утопії. Недоцільно розглядати питання релігійних ремінісценцій однобоко, тим паче в контексті російсько-української агресії. У часи підняття бойового духу, руху супротиву всієї нації звернення до джерел, сакральних і релігійних концептів має відповідати вимогам часу, адже письменство — це рупор народу, тож аналіз та акцент на утопічних настроях не лише не на часі, а й може зашкодити загальнонаціональним настроям людей. Суспільство вимагає об'єктивності, віри і зв'язку з реальністю.

Так, Віктор Неборак згадує прецедентні античні або ж навіть давньосхідні імена, причому й у назвах поезій — цикл «Напої бога Бахуса», «Міський бог Ерос» (1990) тощо: «Нічні птахи несуть мене у Вавилон. Я персонаж країни Босха, у юрбі я...» (1990, с. 37); «Коли ім'я промовлено, забарвлюється голос: “Трояндо, ти — Кассандра!”» («Міський бог Ерос») (1990, с. 37); «вона — гумова лялька? шкіра? чи морем створена Венера?» («Клітка з пантерою»); (1990, с. 45); «Сіндабадові нащадки із шовків тонких школярок ваблять грою. Ніч перша. Ти — Шехерезада?» («Міський бог Ерос», ужита алюзія на «1000 й одну ніч») (1990, с. 37).

Однак у ліриці В. Неборака є також лексика, що так чи інакше пов'язана з християнсько-іудейським світобаченням, хай і в контексті алгорій із теми тілесності й інтимних стосунків: «Твого ложа, що в ночей латанні, в шматті днів плине, як ковчег, — почислити хто вмів?» (1995, с. 179); «Як Пилип із конопель, виліз я на Божий світ, а зір — немов пшона! О медова! О бездонна! О жона!» («Промовляння до коханки, поцупленої з шістдесятих») (1995, с. 179); «Колись холодну кров я ніс на спис, Ім'ям Христовим воїнів озброїв...» («Вода») (1990, с. 78); «На лезах льоду виступила сіль. Хрестовий хід стихія зупинила. Триває мить. Гусари склали крила. У небеса росте прозорий шпиль. З блакитного холодного вогню мурують небо мовчазні істоти і засинають сфінксами навпроти» («Вода») (1990, с. 78); «Я — демон. Ще ніхто мене не розпізнав. Я — режисер. Магістр алхімії» («Вода») (1990, с. 78).

Індивідуально-авторському світобаченню поета вочевидь притаманний дуалізм: з одного боку, рецепція античних чи давньосхідних релігійних мотивів, і переважно в контексті апокаліптичних урбаністичних картин сучасності, з другого — звернення до християнсько-іудейського контексту,

й у такому разі поезія набуває філософського і символічного змісту.

Водночас теперішня українська лірика має цікавий приклад послідовного звернення до біблійних мотивів у творчій практиці Сергія Жадана. Ю. Вишницька аналізує цю ознаку його творчості в контексті ідеї реалізації міфологічних сценаріїв (зокрема міфосценарію початку і міфосценарію кінця) й пише про те, що «космогонічні міфи в поезії С. Жадана реалізуються через низку індивідуально-авторських варіацій міфосценарію початку, серед яких: проростання з житніх зерен хреста будівничого мостів — Христа; народження слова; народження поезії...» (2016, с. 447), а «антропоморфні міфи реалізуються такими індивідуально-авторськими варіаціями міфосценарію початку: сакрального садівництва (де сіячами душ-сердець виступають ангели); профанного творення людини в зімкненому часопросторі техногенного, артефактного, антропоморфного, колоративного-звукового світів» (2016, с. 448).

Творчість С. Жадана засвідчує: він не є вірянином, що прославляє у своїй творчості Бога й усе, що з ним пов'язано, він — інтелектуал, який усвідомлює рівень інтегрованості релігії в масову культуру і намагається привернути увагу до творчості зламом традиційних уявлень про християнство, про що свідчить конволют «30 доказів існування бога (і 29 заперечень)» (2014).

Так, у поезії «Якщо ти надумаєш їхати з цього міста...» (2013) С. Жадан констатує мультикультуралізм та ідею мультиетнічного, мультирасового християнства: «ніби апостол чи добрий н**ерський пастор», «мюнхенські турки готуються до Різдва» (2014, с. 9). Ще поет застосовує влучний оксиморон «ангели тероризму» [пунктуація надалі моя. — В. П.]: «Святковий Дублін, теплі в'язані светри, "Кренберіс" в плеєрі, тмін і табак на столі — ці ангели тероризму завжди навколо тебе» (2014, с. 10). Таким тропом автор, очевидно, показує неминучість та всюдисущість так званих крадіїв часу. У вірші «Словники на службі церкви» (2014) описана цілком логічна й умотивована з погляду атеїста потреба в молитві для невірян: «...я ж нічого не буду просити, просто помолитись собі як-небудь, аби робити те саме, що й ти, розумієш? Ще якби твій номер залишили, я б телефонував, а так — що лишається?» (2014, с. 14). Диявол у С. Жадана постає мафіозі:

Диявол, Маріє, — чорний кравець із Бронкса,
в легені йому залито вогонь,
в очах йому тане бронза,
шиє святкові костюми,
виміряє коштовну тканину,
влаштовує перестрілки й вуличну різанину.
Приводить до себе вночі золотих китайнок,
топить в затоці їхні тіла на ранок,
вкладає тобі до рук пакунки й ранкову пресу,
просить віднести,
записує на шпалерах адресу. (2014, с. 7)

Проте водночас він є абстрагованим від людського, нездатного до емпатії, байдужого, хоча за християнською традицією має на меті тими ж душами заволодіти:

...не знає, що має робити з нами,
з нашими голосами, з нашими снами.
Він має справу з шовком, він тримається суші.
Що йому наші біди, що йому наші душі?
<...>
Що він може знати в своїй майстерні?
Наші співи для нього — такі нестерпні.
Наша запеклість для нього — така противна.
Відсутність віри для нього особливо дивна.
(2014, с. 8)

Отже, рецепція біблійних мотивів у ліриці С. Жадана — це не тільки символічні образи руйнування чи десакралізації сучасного світу, але й життєдайна сила віри, яка сприяє народженню життя, впевненості, світла. Апеляція С. Жадана до Біблії — це своєрідне розгортання світоглядного діалогу між ліричним героєм у його поезії та духовними цінностями, зафіксованими у Святому Письмі. Причому в контексті двох тенденцій перша — з виразними постмодерними акцентами, іронічними, травестійними, що нагадують естетику «Ба-Ба-Бу», друга — філософсько-символічна, з екзистенційними акцентами, заснована на апелюванні до вічних цінностей у сучасному світі, важливості збереження людяності на тлі апокаліптичних картин дійсності. Індивідуально-авторська рецепція біблійних мотивів у творчій практиці С. Жадана орієнтована на ідею важливості віри людини, а також на ідею важливості духовної енергії слова, сили людського духу в буремному світі сучасних катаклізмів.

Біблійні мотиви в сучасній українській прозі

Українська проза має потужну традицію рецепції біблійних мотивів, її найяскравіші приклади — творчість Івана Багряного, Наталени Королевої, Василя Земляка, Степана Васильченка, Галини Пагутяк. У прозі маємо приклади розгортання біблійних сюжетів, переважно згадано про Бога як про найвищу силу, що керує долями людей. Однак здебільшого він зображений абстраговано, ніби віщий знак, або ж радше через синкретичні язичницькі образи-неістоти, аніж через святих. Зокрема, згадано Всевишнього в романі Г. Марчук «Борозною любові» (2010):

— Бабусю, а в хлібчика душа є?
— А певно, що є, Івасику!
— А чорна чи біла?
— Сонячна, дитинко, сонячна! Бо хлібчик — брат сонечку. Сонечко усіх зігріває, а хлібчик — годує. Не буде хоч одного з них — і життя не буде.
— Бабусю, А душі боляче, коли її бити ногами?

— А певно, що боляче. І коли словом б'ють, і коли ногами. А чому ти питаєш?

— Бо великі хлопці у школі у футбол хлібчиком грали, а хлібчик плакав.

— То страшний гріх, Івасику! Бо разом з тим хлібчиком плакали і душі усіх безвинно убієних голодом у тридцять третім. Там були і мої бабуся з дідусем, і мама з татком, і троє моїх братиків.

— Бабусю, я врятував хлібчик, хоч і мені добряче попало (показує).

Бабуся бере хлібчик, хрестить його й цілує.

— Дякую, онучку! Давай попросимо хлібчика, нехай не гнівається і простить усім нерозумним. А ми погодуємо ним синичок у дворі. (Марчук, 2010, с. 9)

За християнською концепцією хліб є насамперед уособленням плоті Христової (саме з цим пов'язане правило у світському етикеті відламувати по шматочку хлібобулочних виробів за столом), однак у цьому мікроконтексті ми радше бачимо його язичницьку символічність. Проте смію припустити, що подібне язичницьке возвеличення сонця головною антагоністкою Марією пов'язане не так із відсутністю християнської грамоти й літератури, як із пережитим Голодомором, після якого будь-яка їжа підноситься в культ, лиш би її зберегти й з'їсти.

Головна героїня — жінка другого віку Марія, проста селянка з неабияким талантом вишивати — бачить божий знак протягом Другої світової війни ще двічі: уперше — на початку війни після окупації села, коли до її хати прибігає коза («То вже сам бог послав!»), завдяки молоку якої вдалося вигодувати підкинута немовля; удруге — уже десь усередині війни, у день, коли на команді НКВД вишити портрет Сталіна хрестиком її мали забрати на Москву, а Марія раптово сліпне:

— Ти сказала «глуха ніч»? Доню, на вулиці день — уже до полудня добирається!

Я повернула голову в той бік, де були вікна — темно. Страшна думка облекла блискавкою. Я осліпла! (Марчук, 2010, с. 92)

У романі «Борозною любові» відсутні згадки святих і якась ритуальна християнська символіка. Можливо, це зумовлено тим, що все ж описано часи розквіту Радянського Союзу. Бог і все святе зображені абстрактно, у кращому разі — через циклічність і сили природи (коли Марія від розпачу йде трясти в саду дерево й випадково розбиває два яйця з гнізда, вона плаче, що вбила боже життя, хоча за Біблією у тварин нема душі, тому їх у господарстві й уживають).

На противагу перманентній місії християнина, яку зазначає у своїй статті Т. Трохименко (2022), розглянемо циклічність гріховності та стадного інстинкту, яку зображено в новелі Ю. Винничука «Приблуда». Аби усвідомити всю трансформацію

сцени катування Ісуса, ми покликатимемося на Євангеліє від Матвія.

По-перше, у Біблії Ісуса катували за богохульство: «Тоді первосвященик роздер одіж свою та й сказав: “Він богозневажив! Нащо нам ще свідки потрібні? Ось ви чули тепер Його богозневагу!”» (Огієнко, 1988, с. 1227). У «Приблуді» ж містяни карають чужинця за те, що той погодував пса аптекаря і голубів, та й узагалі за те, що в містечку з'явився якийсь незнайомий (Винничук, 1990). По-друге, мешканці містечка виявляють неабияку жорстокість до своїх же свійських тварин:

Йому нашвидку пояснили увесь жах ситуації, і він тоді теж розгнівався не на жарт, так, що підняв каменюку й пошпурив у власного пса. «Марш, гадино! Щоб я тебе не видів!» Дітлахи теж почали шпурляти каміння навздогінці за собакою і вигукувати «А тю його! А тю!» (Винничук, 1990)

...двірник Пугарчик розгнівав голубів мітлою і, дбайливо змівши зерно в калюжу, перемішав його з грязюкою. (Винничук, 1990)

Ті дітлахи, що мешкали там, ще не знали нічого і преспокійно собі гралися. Вони прив'язали до хвоста якогось kota довгий шнур і почепили його на дереві. Кіт верещав од розпачу і страху, звивався в калач, розгортався, шарпався, але мотузка була міцна і не рвалася. Діти обступили це видовище і аж заливалися од реготу (Винничук, 1990).

По-третє, у сучасній інтерпретації Ю. Винничука сцени забиття Христа камінням відсутня особа Понтія Пілата, навіть більше — відсутній будь-який суддя. Допит протагоністу влаштовує місцевий поліцейський, який певною мірою може уособлювати Понтія Пілата, бо виконує суто формальну процедуру допиту: «Хто ви такий і звідки прийшли? Або краще давайте сюди документи, бо ще збрешете!» (Винничук, 1990). Проте вирок міліціонера милостивий: приблуду охрестили просто божевільним і відпустили. Гріхи ж на Ісуса вішає юрба, причому не маючи на те жодної доказової бази, лише на основі своїх фантазійних припущень і страхів:

— Його негайно треба арештувати, бо то вам не просто волоцюга, то, певно, злочинець.

— Може, він із в'язниці драпонує? — майнула думка в котроїсь із жінок.

— Се вже то-очно, з в'язниці! — підтримав двірник. — Злодюжка якийсь або ще гірше — вбивця.

А мовчазний дотепер залізничний сторож глибокодумно заявив:

— Ану ж це і є той, хто в бійці вдарив мого покійного брата пляшкою по голові?! (Винничук, 1990)

За суддю вирішує колективна відповідальність (чи радше безвідповідальність). Можливо, це такий натяк Ю. Винничука, що за умов неконтрольованого натовпу суддя й не потрібен, бо будь-які його спроби винести справедливе рішення все одно виявляться марними. Певною мірою це перегукується з глузуваннями з розп'ятого Христа з Євангелія від Матвія: «Коли ти Божий син, то зійди з хреста!» (Огієнко, 1988, с. 1229), — проте їх адресують Ісусу вже після розп'яття, та й вони, попри весь цинізм ситуації, не такі жорстокі, як обвинувачення в бік подорожнього.

Також важлива деталь — сучасного Ісуса засуджують і катують у самоті. Нема поруч ні Варрави, ні двох розп'ятих молодиків обабіч Навина. Жертва в цілковитій самоті проти натовпу. Також прикметна деталь: у Євангелія від Матвія, хай і з саркастичною метою, проте «І напис провини Його розмістили над Його головою: “Це Ісус, цар юдейський”» (Огієнко, 1988, с. 1229). Тобто так чи інакше велич і святість Навина все ж визнають. А от у Ю. Винничука навпаки — протагоніст максимально маргіналізований («Еге ж, він звичайний лайдак!» (Винничук, 1990)), починаючи від назви новели («Приблуда») й завершуючи відсутністю в Ісуса будь-яких грошей та особистих речей, окрім «кусня іржавого дроту, з півжмені пшениці і трьох цвяхів» (Винничук, 1990).

Найжорстокішим у новелі є той факт, що нещасного Ісуса забивають діти. У Біблії ж це були дорослі свідомі люди. Можливо, Ю. Винничук вдався до такої сюжетної трансформації, аби підкреслити, що найбільша жорстокість — та, яка неусвідомлена і йде через незнання й упередження, адже доросла людина розуміє свої мотиви та, як наслідок, може себе спинити, попередити лихо, а дитина не має таких внутрішніх обмежень.

Висновки

Після аналізу української літератури доби відродження незалежності України можна констатувати, що світоглядна парадигма українців та українок, незалежно від їхнього вірування чи атеїзму, потребує значної просвіти. Рівень обізнаності кращий у представників філологічних і загалом культурологічних професій (С. Жадана, В. Неборака), аніж у людей іншого кола діяльності (та ж Г. Марчук за фахом — викладачка алгебри й геометрії, яка паралельно видає книжки). Відповідно, усі імплементують християнство й загалом релігійну тему в літературу в міру своєї освіченості в цьому питанні. Водночас ми не можемо відкидати й принцип історизму, за яким та ж Г. Марчук намагалася відтворити світоглядну парадигму українства в радянській і пострадянській Україні такою, якою вона була, без притягнення до канонів будь-якої церкви.

Синкретичність доаврамічних та аврамічних (у нашому випадку — християнських) учень досі простежується в українській літературі. Причому

якщо раніше це було суто поєднання української автентичної міфології із християнсько-іудейською концепцією та міфами Давньої Греції й Риму, то тепер до цього додалися індуїзм, буддизм, синтоїзм, зороастризм.

У сучасній українській літературі можна зауважити дві тенденції:

– рецепція біблійних мотивів у контексті постмодерної іронічної традиції, яка постала вочевидь як наслідок панування атеїстичних концепцій у радянський період; ця тенденція притаманна ранній творчості В. Неборака, ранній ліриці С. Жадана; у ній відображені скептично-іронічне трактування релігійних мотивів та образів, епатажність і карнавальність;

– рецепція біблійних мотивів у контексті екзистенційно-філософської та культурологічної традиції, що відображено у творчості С. Жадана, Ю. Винничука, Г. Марчук; центральною ідеєю такої рецепції є ідея важливості віри, людяності в апокаліптичному світі сучасної дійсності; це дає можливість авторам порушити питання світоглядних цінностей у сучасній картині світу особистості, профанації сакрального і водночас священності людського буття перед лицем всесвіту.

Окреслені тенденції можуть бути описані також на прикладі творчості інших українських письменників (зокрема О. Забужко, Г. Пагутяк, М. Матіос, К. Калитко та ін.). Проведене дослідження не вичерпує всіх можливих прикладів і тому продовжиться в межах інших публікацій, у яких будуть висвітлені особливості християнської образності у творчих практиках українських письменників кінця ХХ — початку ХХІ століття.

Покликання

- Андрухович, Ю., Ірванець, О., & Неборак, В. (1995). *Бу-Ба-Бу: Тимчасово виконуючі обов'язки Магістрів Гри в особах Патріарха Бу-Ба-Бу Юрія Андруховича (нар. 13.03.1960), Підкарбівця Бу-Ба-Бу Олександра Ірванця (нар. 24.01.1961), Прокуратора Бу-Ба-Бу Віктора Неборака (нар. 09.05.1961), зібрані з нагоди сторіччя (34+33+33) їхніх уродин, яке виповнилося 9 травня 1994 року від Різдва Христового*. Каменяр.
- Винничук, Ю. (1990). *Спалах: оповідання, повісті*. Радянський письменник.
- Вишницька, Ю. (2016). *Міфологічні сценарії в сучасному художньому та публіцистичному дискурсах*. Ун-т ім. Б. Грінченка.
- Жадан, С. (2014). *30 доказів існування бога (і 29 заперечень)*. *Вибрані вірші 1993–2013*. Laurus.
- Конституція України. (2020). БАІТЕ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Марчук, Г. (2010). *Борозною любові*. Ярославів Вал.
- Набитович, І. (Ред.) (2008). *Sacrum і Біблія в українській літературі*. Ingvart.
- Неборак, В. (1990). *Літанюча голова: Вірші*. Молодь.
- Огієнко, І. (1988). *Біблія, або Книги святого письма Старого і Нового заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена*.
- Трофименко, Т. (2022). Сучасна українська література та християнство. *Патріярхат. Греко-католицьке аналітичне видання*, 2–3(490). Українське Патріярхальне товариство у США. <http://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/suchasna-ukrajinska-literatura-ta-hrystuyanstvo>
- Шиловець, Т. (2021). Біблійні мотиви у творчості Оксани Забужко. *Філологія ХХІ століття: збірник наукових праць студентства й наукової молоді (за матеріалами*

XI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентства й наукової молоді, Харків, 15 квітня 2021 року. Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/6786>

References (translated and transliterated)

- Andruchovych, Yu., Irvanets, O., & Neborak, V. (1995). *Bu-Ba-Bu: Tymchasovo vykonuiuchi oboviazky Mahistriv Hry v osobakh Patriarkha Bu-Ba-Bu Yurii Andruchovycha (nar. 13.03.1960), Pidskarbiia Bu-Ba-Bu Oleksandra Irvantsia (nar. 24.01.1961), Prokuratora Bu-Ba-Bu Viktora Neboraka (nar. 09.05.1961), zibrani z nahody storichchia (34+33+33) yikhnikh urodyn, yake vypovnylosia 9 travnia 1994 roku vid Rizdva Khrystovoho* [Bu-Ba-Bu: the caretakers of the Masters of Games in the person of the Patriarch of Bu-Ba-Bu Yurii Andruchovych (born 13.03.1960), the Treasurer Oleksandr Irvanets (born 24.01.1961) and the Procurator Viktor Neborak (born 09.05.1961), compiled on the occasion of the century (34+33+33) of their birthdays in May 9th, 1994 AD]. Kameniar.
- Constitution of Ukraine. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Marchuk, H. (2010). *Boroznoiu liubovi* [Furrow of love]. Yaroslaviv Val.
- Nabytovych, I. (Ed.) (2008). *Sacrum i Bibliia v ukrainskii literaturi* [Sacrum and the Bible in Ukrainian literature]. Ingvarr.
- Neborak, V. (1990). *Litaiucha holova: Virshi* [The flying head. Poems]. Molod.
- Ohienko, I. (1988). *Bibliia, abo Kryhy sviatoho pysma Staroho i Novoho zapovitu iz movy davnoievreiskoi y hretskei na ukrainsku nanovo perekladena* [Bible. The Holy Scriptures with Old and New Testaments translated into Ukrainian from the Hebrew and Greek Languages].
- Shylovets, T. (2021). Bibliini motyvy u tvorchosti Oksany Zabuzhko [Biblical motives in the work of Oksana Zabuzhko]. *Philology of the XXI century: the convolute of scientific studies by the students and postgraduates (based on the materials of XI All-Ukrainian theoretical and practical conference by the students and postgraduates, Kharkiv, 15th of 2021)*. HNPU named after G. S. Skovoroda. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/6786>
- Trofymenko, T. (2022). Suchasna ukrainska literatura ta khrystianstvo [The modern Ukrainian Literature and Christianity]. *Patriarkhat. Hreko-katolytske analitychne vydannia, 2–3(490)*. The Ukrainian Patriarchal Society in the USA. <http://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalnu/suchasna-ukrajinska-literatura-ta-hrystyianstvo>
- Vynnychuk, Yu. (1990). *Spalakh: opovidannia, povisti* [The Flash: tales and stories]. Radianskyi pysmennyk.
- Vyshnytska, Yu. (2016). *Mifolohichni stsenarii v suchasnomu khudozhnomu ta publitsychnomu dyskursakh* [The mythological scripts in the modern fictional and journalistic discourses: the monography]. Borys Grinchenko Kyiv University.
- Zhadan, S. (2014). *30 dokaziv isnuvannia boha (i 29 zaperechen). Vybrani virshi 1993–2013* [30 existence proofs of God (and 29 disproofs). Selected works. 1993–2013]. Laurus.

Volodymyr Pavlov

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

BIBLICAL MOTIVES IN THE MODERN UKRAINIAN LITERATURE

The subject of the study is the representation of Christian vision in the Ukrainian literature of independence. The problem is considered in the dichotomy of conservative Christian views against multicultural and atheistic education. The purpose of this study is to discuss theses in T. Trofymenko's 2022 article 'The modern Ukrainian Literature and Christianity', published in the journal 'Patriarchy: the Uniate analytical periodical'. The structural elements of the work repeat the confutable source. The author uses the methods of slow reading, componential analysis, as well as typological and comparative. The novelty of the study is determined by the transformation of receptions of religious motifs in Ukrainian literature and the change of the religious space of Ukraine, which prompts us to understand the mechanisms of such transformations in the modern historical context.

As a result of the study, it was established that the worldview paradigm of Christianity has undergone significant distortion due to Soviet policy and the influence of other religions - both Ukrainian and foreign. At the same time, it is ascertained that author's expressions of ideas and images promote Christian ideas, but do not portray canonical ecclesiastical texts. As a result of it the vision of Christian ideas becomes broader, but the distinctions between primary sources and author's interpretations become obliterated. Based on the analysis of modern Ukrainian literature, two trends have been traced: 1) the reception of biblical motifs in the context of the postmodern ironic tradition, which is characterized by skeptical-ironic interpretation of religious motifs and images, outrageousness and carnivalesqueness (inherent in the early works of V. Neborak and the early lyrics of S. Zhadan); 2) the reception of biblical motifs in the context of the existential-philosophical and cultural tradition, the central idea of such a reception is the idea of the importance of faith, humanity in the apocalyptic world of modern reality (in works by S. Zhadan, Yu. Vynnychuk, H. Marchuk).

The perspective of the research can be seen in the study of the work of other Ukrainian writers (in particular, O. Zabuzhko, H. Pahutyak, M. Matios, K. Kalytko, etc.). The research is not exhausted but will be continued within the framework of other publications, which will highlight the peculiarities of Christian imagery in the creative practices of Ukrainian writers of the late 20th and early 21st centuries.

Keywords: Christianity; god; Abrahamic religion; pre-Abrahamic religion; periodical; prose; poetry; non-genre prose; modern Ukrainian literature.

Стаття надійшла до редколегії 03.01.2023